

*Токар Маріан Юрійович,
к.і.н., доц., докторант кафедри державного управління,
ЛРІДУ НАДУ, м. Львів
ORCID 0000-0001-8426-4481*

УДК 061.2:342.6(09)(477)

doi 10.34213/db.20.01.02

ЗМІСТОВНА УВАГА ДО ФЕНОМЕНУ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ КОНСТИТУЦІЙ

Зроблено спробу проаналізувати динаміку змін нормативно-правової уваги до феномену «громадської організації» у змісті Конституцій, що офіційно вводилися в дію впродовж ХХ ст. на українських землях різними політичними режимами. Подано короткий аналіз загальних вихідних даних (час, умови, зміст) відповідних норм, а також авторське бачення функціонального означення суті досліджуваного феномена. Подано наскрізну думку про українські традиції назв організаційно-правової форми об'єднань громадян.

Ключові слова: громадська організація, Конституція, інституція, держава, публічне управління.

Постановка проблеми. Питання нормативно-правового забезпечення публічно-управлінської функціональності громадських організацій в Україні актуалізується постановкою проблеми взаємодії держави і суспільства та ролі в ній громадянської активності. Остання, водночас, виносить на порядок денний проблему публічності міжсуб'єктних взаємин та рівня допуску до публічної участі представників громадянського суспільства у державотворенні. Виходячи з того, що в демократичних країнах публічні інтереси яскраво проявляються у виразній діяльності різноманітних об'єднань громадян, вважаємо цілком логічним формальне визнання меж їхнього функціонування за нормами, встановленими відповідними законодавчими актами, основним серед яких вважається Конституція. Вони є відправною точкою всієї системи розвитку та діяльності об'єднань громадян, формують легальне поле буденного функціонування й, одночасно, убезпечують, що надважливо, від надмірного втручання держави та її інституцій у сферу та середовище їхньої діяльності. Тому в структурі Конституцій значне місце відводиться розділу, який змістовно присвячений правам, свободам та обов'язкам громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У змісті наукового дослідження ми використовували оригінальні джерела, що і є специфікою

даного обґрунтування. Саме сім конституційних документів, які були прийняті на українських землях у період 1918 – 1996 років при різних політичних системах і правлячих режимах [1–7]. Єдине, що їх об'єднує – центральна увага громадським організаціям.

Метою статті є спроба прослідкувати динаміку конституційної уваги на українських землях впродовж ХХ ст. до інституції «громадська організація» та узагальнено проаналізувати її особливості й прописні норми функціонування.

Виклад основного матеріалу. У розрізі дослідження виникає актуальне питання щодо публічно-управлінських повноважень та можливостей окремих видів об'єднань громадян. Також цікавить, яким чином і чому вони співвідносяться, або ж навпаки – не співпадають із системою допустимих нормативно-правових форм діяльності? Зокрема, це стосується громадських організацій, які входять як вид до поняття об'єднань громадян, однак мають більш конкретне використання в практичній площині. Відтак, маємо на меті проаналізувати, яким чином функціональні можливості громадських організацій корелювалися з відповідними конституційними нормами й, зокрема, законами, що стосувалися безпосередньо їхньої діяльності.

Таким чином, для нормативно-правового аналізу публічно-управлінської функціональності громадських організацій в Україні пропонуємо наскрізно опрацювати динаміку законодавчих обмежень та допустимих норм їхньої діяльності. Завдяки такому підходу, на нашу думку, можна буде дати реальну оцінку місця й ролі громадських організацій у специфічній взаємодії держави і суспільства, в державотворчих процесах загалом й прослідкувати рівень традиційності вмотивованої участі названих інституцій громадянського суспільства в публічному управлінні. Для цього умовного «спектрального аналізу» використаємо складові оцінки динамічного розвитку нормативно-правової бази крізь огляд національних традицій у змісті Конституцій, які діяли на теренах українських земель.

Отже, розпочнемо з національних традицій законодавчого унормування системи розвитку громадських організацій. *Перший період* законодавчого

унормування об'єднань громадян відноситься до часів Української революції 1917–1920 років, коли в умовах складної внутрішньополітичної та міжнародної ситуації були зроблені спроби встановлення української державності за допомогою різних політичних режимів. Найдемократичніший із них заклав підвалини Української Народної Республіки (УНР). Саме тоді перші згадки про право громадян на добровільне об'єднання в колективні організації за певними інтересами зустрічаються в Конституційному Законі під назвою «Статуті про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки» від 29 квітня 1918 р. У ст. 17 даного документу вказується на неприпустимість, поміж іншого, й на обмеження «в правах... організації» [7]. УНР формувалась як демократична держава, що й знайшло відповідне відображення в її законодавчій базі. Відтак, у змісті проголошених прав і свобод містилися й такі, що підкреслювали гарантії для громадян на колективне вираження публічних інтересів. Таким чином, уперше в конституційному акті на українських землях фіксується поняття «об'єднання» (без доповнення «громадська». – *М. Т.*).

Попри те, що окремого закону про громадські організації не було прийнято, а головні посилання на це залишилися лише в згаданому Конституційному Законі, вважаємо виділення поняття «організації» та «права» на її існування елементом свідомо вмотивованого своєрідного суспільного договору між державою і суспільством, у якому профікована відправна точка демократичної публічно-управлінської норми в колективній діяльності громадян. Можемо припустити, що вплив «народницького» напрямку, носієм якого був один із лідерів-державників доби Української революції М. Грушевський, у перспективі міг дати хороші плоди щодо надання широких повноважень громадським об'єднанням у співпраці з державною владою (у тому числі на більш конкретне унормування їхньої діяльності в спеціальних законах). Принаймні таку версію не варто відкидати. Однак часу на це історія не залишила.

Після швидкоплинної зміни демократичного режиму в бік авторитаризму, внаслідок державного перевороту й становлення Гетьманату

П. Скоропадського, здавалося б ця норма про повноваження громадських об'єднань взагалі втратить свою силу й зазнає значного коригування з боку держави. Адже, важелі державного управління зосереджувалися в руках одноосібної влади, яка висунула альтернативний варіант розвитку Української держави. Проте, затверджені новою елітою «Закони про тимчасовий Державний устрій України» значних змін у досліджувану нами норму не внесли. Зокрема, ст. 22 Третьої частини документа, що мала назву «Права і обов'язки Українських Козаків і Громадян», містила ключову тезу в розрізі досліджуваної проблеми: «Українські козаки і громадяне мають право гуртувати громади і спілки в метах не противних законам» [1]. Тобто в нормативно-правовому акті проголошувалося право громадян на об'єднання в допустимих законами межах. Попри суперечливість даного документу і вибірковість збереження / скасування дії законотворчих ініціатив попередньої влади, дане джерело залишило в силі договірну основу конституційного змісту, тому й претендувало на офіційне визначення «основного» закону. Одночасно змістовному розумінню ст. 22 сприяла й теза ст. 20, в якій залишилася збереженою демократична норма на «право робити зібрання в метах не шкідливих законам, мирно і без зброї» [1]. Відтак, текст «Законів про тимчасовий Державний устрій України» аж ніяк не дає підстав говорити про встановлення повної диктатури, яка потурала правам і свободам громадян. І хоча доба Української революції не обмежилася цим періодом, адже за ним слідували режими Директорії та радянзації (більшовизації) українського суспільства та надзвичайно нестабільна політична й соціально-економічна ситуація, законодавчу основу державного принципу, що проголошував ідею права громадян на об'єднання в добровільні організації законодавчо унормувати на довгий час, а тим більше ввести в дію спеціальний закон, який регулював би їхню функціональність, не вдалося. Водночас згадані «Закони...» змінюють назву організаційно-правової форми об'єднання громадян – замість «організації» рекомендована традиційна для українців назва «спілка», яку часто вживали на означення як громадських організацій, так і політичних партій (таблиця).

Радянська епоха (*другий період*), яка з 1919 р. силою долала шлях до української державності, кардинально змінила принцип «народовладдя» й відзначалася правовою парадоксальністю та підміною понять реальної імплементації публічно-управлінської участі громадян у державотворчих процесах, у тому числі й за участі громадських організацій. За весь «радянський» час в Україні почергово було введено в дію чотири Конституції, які, з одного боку, постійно вдосконалювали зміст викладених норм, які стосувалися об'єднань громадян, а з іншого – формально відповідали за дотримання загальнолюдських цінностей, з яких право на добровільне групування громадян у різного роду об'єднання, спілки й організації було підпорядковане досягненню більше політико-ідеологічних колективних цілей. Проте, водночас, аналіз конституційних статей радянського періоду різних років (1919, 1929, 1937, 1978 рр.) наводить на думку про збільшення уваги до добровільних форм самоорганізації громадян та дає можливість визначити певні закономірності й особливості еволюції їх організаційно-правових форм. Відтак, внаслідок порівняння наголосимо на декількох моментах. По-перше, цікавим видається фокусування на суб'єкті відповідних конституційних статей, які вказують на загальну організаційну форму громадських об'єднань. Якщо в «Конституції Української Соціалістичної Радянської Республіки» від 1919 р. в тексті ще зустрічається «стара» узагальнена назва об'єднань громадян – «спілка» (ст. 3) [6], то в наступній «вдосконаленій» «Конституції (основний закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки» від 1929 р. – поруч зі «спілкою» використовується поняття «організація» (ст. 11) [2]. До речі, в останньому документі вперше з'являється також поняття «основний закон», що стало калькою, яка використовується і до сьогодні. Щодо згадуваного терміну «організація», то цей термін скоріше означає процес об'єднання, а не форму організації: «...користуватися свободою організації і діяння, сприяє робітникам і селянам в справі їх об'єднання та організації» [6]. А вже починаючи з 1937 р. в нову конституційну редакцію вперше вводиться більш прогресивний термін – «громадська організація», що є звичним для сучасного їх розуміння.

Так, зокрема, у ст. 125 документа зазначено, що «з метою розвитку організаційної самодіяльності... забезпечується право об'єднання в громадські організації: професійні спілки, кооперативні об'єднання, організації молоді, спортивні й оборонні організації, культурні, технічні й наукові товариства») [3].

Варто зазначити, що термін «спілка» в перших радянських конституційних актах мав українську національну змістовну автентичність. Адже така назва була традиційною ще з дорадянських часів і відносилася не тільки до означення форми громадської організації, а й, як уже згадувалося, до політичної партії. Але вже в редакції 1937 р. узагальнене визначення «громадської організації» включало в себе вже більш конкретну суб'єктність – видову різноманітність професійних спілок, кооперативних об'єднань, молодіжних, спортивних, оборонних організацій, культурних, технічних, наукових та інших товариств. У цій Конституції фактично вперше зроблено (хоч і формальний) акцент на функціонально-управлінській ієрархії та особливості громадських організацій (ст. 125): «У відповідності з інтересами трудящих і з метою розвитку організаційної самодіяльності і політичної активності народних мас громадянам УРСР забезпечується право об'єднання в громадські організації: професійні спілки, кооперативні об'єднання, організації молоді, спортивні й оборонні організації, культурні, технічні і наукові товариства, а найбільш активні й свідомі громадяни з лав робітничого класу й інших верств трудящих об'єднуються у Комуністичну партію (більшовиків) України, яка є передовим загоном трудящих в їх боротьбі за зміцнення і розвиток соціалістичного ладу і являє собою керівне ядро всіх організацій трудящих, як громадських, так і державних» [3].

Набагато якісніше досліджувана проблема знаходить своє відображення у наступному Конституційному Законі – «Конституції (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки» редакції 1978 р. [4]. Загалом поняття організацій громадян у цій редакції згадується у щонайменше тринадцяти статтях (див.: табл. 1). Цей факт свідчить про зростання значної уваги держави до публічної активності громадян. Звісно, головний акцент

робився на позаполітичній сфері їхньої діяльності. Однак деякі з них усе ж на пряму вказують на можливості впливу громадських організацій через своїх представників на публічно-управлінську сферу. Попри певні обмеження їхньої діяльності, варто підкреслити, що влада надзвичайно пом'якшила умови розвитку самодіяльних організацій, з метою, з одного боку, контролювати професійну й дозвільну зайнятість населення, а з другого – формуючи публічну видимість доступного залучення громадян до управління державою. Так, наприклад, ст. 7 (Глава 1) Конституції проголошувала право представників громадських організацій брати участь «в управлінні державними й громадськими справами на основі їх програм і статутів» [4]. Щоправда, в цій статті визначалися переважно поєднані політичні норми діяльності громадських організацій, як і політичних партій.

Важливою нормою стали тези ст. 24 Конституції (Глава 3), в якій підкреслювалося, що «держава заохочує діяльність кооперативних та інших громадських організацій у всіх галузях обслуговування населення» [4]. Ця позиція подавалася як головний «ліберальний» лейтмотив комуно-радянської політики тогочасної влади, яка мала ілюструвати прихильне ставлення до суспільства та її вмотивованої суспільної активності. На підтримку сказаного свідчить і зміст статей 46–47 (Глава 6), де вказано, що «громадяни Української РСР мають право брати участь в управлінні державними і громадськими справами, в обговоренні і прийнятті законів та рішень загальнодержавного й місцевого значення», а також «вносити в державні органи і громадські організації пропозиції про поліпшення їх діяльності, критикувати недоліки в роботі» [4]. Більше того, ст. 141 (Глава 16) передбачала можливість подання громадськими організаціями пропозицій щодо «розроблення планів економічного і соціального розвитку» [4]. Однією з основоположних вважалася ст. 49, де проголошене «право об'єднуватись у... громадські організації, брати участь у рухах, що сприяють задоволенню їх законних інтересів. Здійснення цього права не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються

законом і є необхідними для інтересів державної чи суспільної безпеки, громадського порядку або захисту прав та свобод громадян» [4]. Тут же наголошено, що «громадським організаціям гарантуються умови для виконання своїх статутних завдань» [4]. Широке використання, порівняно з попередніми конституційними актами, терміну «громадська організація» поруч із державними органами у багатьох статтях згаданої Конституції дає можливість зробити висновки про те, що ця суспільна інституція поступово набирала статусу рівноправного суб'єкту публічно-управлінських відносин (з певними обмеженнями) (напр., статті 55–56) [4].

Цікаво, що за цією Конституцією громадські організації ставали суб'єктами й виборчої системи держави (Глава 10). Стаття 89, зокрема, проголошувала «право висунування кандидатів у народні депутати» і для громадських організацій [4]. У цій статті також мовилося, що «витрати, пов'язані з підготовкою і проведенням виборів народних депутатів, проводяться виборчими комісіями з єдиного централізованого фонду, створюваного за рахунок державних коштів, коштів підприємств, громадських та інших організацій з метою забезпечення рівних умов для кожного кандидата в народні депутати» [4]. За ст. 90 громадські організації мали право надсилати своїх представників до виборчих комісій

Беручи таку посильну участь у виборчих процесах, громадська організація, згідно зі ст. 96 (Глава 11), цілком справедливо мала й право вимагати звітування за свою роботу від висунутого нею депутата [4]. Адже «депутат, який не виправдав довір'я виборців, може бути в будь-який час відкликаний за рішенням більшості виборців у встановленому законом порядку» [4]. Одночасно громадські організації отримали від Конституції 1978 р. «право законодавчої ініціативи». Однак цією нормою могли скористатися не всі громадські організації, а тільки ті, що мали загальнодержавний статус і відповідні центральні органи (Глава 12, стаття 101). Відтак, можемо констатувати, що широкі повноваження надані у

останній комуно-радянській Конституції громадським організаціям сприяли не тільки кількісному зростанню самодіяльних одиниць, а й масовості членів товариств. З іншого боку, відчутним був патронат держави над їхнім полем діяльності – громадська активність підтримувалася владою і стимулювалася. Відповідно й учасникам громадських організацій імпонувала гарантована Конституцією можливість брати участь в управлінні суспільно-державними справами. При цьому громадянам чи не з дитинства прививався дух волонтерства (дещо в своєрідній формі патріотично-ідеологічного виховання) й нав'язувався вишкіл громадянської активності й самопожертви через багатоступеневі масові організаційні рухи (спілки) «жовтенят», «піонерів» і «комсомольців». Останні приклади не були продуктом лібералізму, а скоріше слугували багаторівневою складовою тоталітарної системи СРСР. Тому, попри певні історичні традиції взаємодії органів державної влади з громадськими організаціями на українських землях, радянський період історичного розвитку кардинально деформував і практично знищив напрацювання у вказаному спрямуванні.

Останній Конституційний Закон, який був прийнятий у 1996 р. й продовжує діяти – сучасна Конституція України. Першооснову досліджуваної проблеми в цьому документі яскраво ілюструє ст. 36, згідно з якою «громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей» [5]. У таблиці вказано інші статті Конституції, де прямо чи опосередковано йдеться про громадські організації. Висловимо думку, що така увага до інституції громадянського суспільства залишилася у спадщину від попередніх редакцій.

Таблиця

Постатейна згадка про об'єднання громадян
в українських Конституціях 1918–1996 років

№ з/п	Назва Конституційного Закону	Рік прийняття	Державне утворення	Стаття	Суб'єкт Статті / Загальна організаційно-правова форма
1	Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки	1918	Українська Народна Республіка	17	організація
2	Закони про тимчасовий Державний устрій України	1918	Українська Держава	20, 22	спілка
3	Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки	1919	Українська Соціалістична Радянська Республіка	3	спілка
4	Конституція (Основний Закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки	1929	Українська Соціалістична Радянська Республіка	11	спілка
5	Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки	1937	Українська Радянська Соціалістична Республіка	125	громадська організація
6	Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки	1978	Українська Радянська Соціалістична Республіка	7, 24, 30, 46, 47, 49, 55, 56, 89, 90, 96, 101, 141	громадська організація
7	Конституція України	1996	Україна	36, 37, 42, 142, 143	громадська організація

Висновки з даного дослідження і перспектив подальших розвідок у даному напрямку. Показана динаміка уваги до феномену «громадської організації» у змісті норм усіх Конституцій, які вводилися в дію не теренах українських земель, свідчить про декілька важливих аспектів.

По-перше, існування громадської інституції в українському соціумі є доброю ознакою колективізму. Вважаємо, що добровільна організація громадян у формі колективного об'єднання з метою захисту їхніх інтересів є національною традицією українців і має давню історію. По-друге, у згаданих офіційних назвах для означення об'єднання громадян (спілка, організація, громадська організація) прослідковується еволюція пошанування колективних форм об'єднань громадян від традиційних національних (у період Української революції 1917–1920 років) до уніфікованих під загальнодержавний стандарт (у радянський період). По-третє, традиційний розділ про права і обов'язки громадян у змісті таких основоположних державних документів, як Конституція, є ознакою розуміння державою важливості публічного групування українців із метою виконання ними різних функцій, спрямованих на забезпечення колективних інтересів представників суспільства та взаємодії з державою. По-четверте, різниця в змістовному наповненні відповідних норм Конституцій говорить про неоднакове ставлення різних політичних режимів до громадських організацій та їхніх функціональних можливостей.

У перспективі можна скоригувати дослідження до порівняльного аналізу еволюції змісту спеціальних законів про об'єднання громадян, їхні функціональні та організаційні особливості й різновидність у співставленні з конституційними джерелами відповідних років. Також видається перспективною думка щодо вдосконалення діючих нормативно-правових документів та прийняття спеціального закону про конкретно громадські організації, в якому будуть враховані як національні традиції, так і міжнародний досвід їхнього розвитку.

Список використаних джерел

1. Закони про тимчасовий державний устрій України. Документ n0004300-18, поточна редакція – Прийняття від 29.04.1918. Проголошені 29 квітня 1918 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004300-18>.
2. Конституція (основний закон) Української соціалістичної радянської республіки. На основі Постанови XI Всеукраїнського з'їзду рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів від 15 травня 1929 року. Документ n0001316-29, поточна редакція – Редакція від 04.03.1931. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-29>.

3. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки 1937 р. Постанова надзвичайного XIV Українського з'їзду рад про затвердження Конституції (Основного Закону) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 30 січня 1937 року. *Верховна Рада України*. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html/>.

4. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20 квітня 1978 року. *Верховна Рада України*. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html>.

5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

6. Конституція Української Соціалістичної Радянської Республіки (березень 1919 р.). Документ n0001316-19, поточна редакція – Прийняття від 10.03.1919. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19>.

7. Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР). Документ n0002300-18, поточна редакція – Прийняття від 29.04.1918. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>.

References

1. Zakony pro tymchasovi derzhavnyi ustrii Ukrainy. Dokument n0004300-18, potochna redaktsiia – Pryiniattia vid 29.04.1918. Proholosheni 29.04.1918. *Zakonodavstvo Ukrainy*. (1918). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004300-18>.

2. Konstytutsiia (osnovnyi zakon) Ukrainskoi sociialistychnoi radianskoi respubliky. Na osnovi Postanovy XI Vseukrainskoho ziizdu rad robitnychykh, selianskykh i chervonoarmijskykh deputativ vid 15.05.1929. Dokument n0001316-29, potochna redaktsiia – Pryiniattia vid 04.03.1931. *Zakonodavstvo Ukrainy*. (1931). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-29>.

3. Konstytutsiia (Osnovnyi Zakon) Ukrainskoi Sociialistychnoi Radianskoi Respubliky 1937 r. Postanova nadzvychnoho XIV Ukrainskoho ziizdu rad pro zatverdzhennia Konstytutsiia (Osnovnoho Zakonu) Ukrainskoi Sociialistychnoi Radianskoi Respubliky vid 30.01.1937. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (1937). URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html/>.

4. Konstytutsiia (Osnovnyi Zakon) Ukrainskoi Radianskoi Sociialistychnoi Respubliky vid 20.04.1978. *Verkhovna Rada Ukrainy*. (1978). URL: [Bhttp://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html](http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1978.html).

5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996. Dokument 254к/96-ВР, chynnyi, potochna redaktsiia. *Zakonodavstvo Ukrainy*. (1996). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

6. Konstytutsiia Ukrainskoi Socialistychnoi Radianskoi Respubliky (berezen 1919). Dokument n0001316-19, potochna redaktsiia – Pryiniattia vid 10.03.1919. *Zakonodavstvo Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001316-19>.

7. Konstytutsiia Ukrainskoi Narodnoi Respubliky (Statut pro derzhavnyi ustrii, prava i vilnosti UNR). Dokument n0002300-18, potochna redaktsiia – Pryiniattia vid 29.04.1918. *Zakonodavstvo Ukrainy*. (). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18>.

Tokar M. Yu.,

*PhD in Historical Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student of Public Administration Department,
LRIPA NAPA, Lviv*

Substantive attention to the phenomenon of non-governmental organization in the history of Ukrainian Constitutions

The article attempts to analyze the dynamics of changes in regulatory and legal attention to the phenomenon of "public organization" in the content of the Constitutions, which were officially introduced during the twentieth century in the Ukrainian lands by different political regimes. A brief analysis of the general initial data (time, conditions, content) of the relevant norms, as well as the author's opinion on the functional definition of the essence of the studied phenomenon.

The opinion about the Ukrainian traditions of the names of the organizational and legal form of associations of citizens is thoroughly presented.

The dynamics of attention to the phenomenon of "public organization" in the content of the norms of all Constitutions, which were put into effect outside the Ukrainian lands, shows several important aspects. First, the existence of an institution in Ukrainian society is a good sign of collectivism. We believe that the voluntary organization of citizens in the form of a collective association to protect their interests is a national tradition of Ukrainians and has a long history. Secondly, the mentioned official names for the definition of associations of citizens (union, organization, public organization) trace the evolution of respect for collective forms of associations of citizens from traditional national (during the Ukrainian Revolution of 1917 – 1920) to unified and partially Russified (in the Soviet period). Third, the traditional section on the rights and responsibilities of citizens in the content of such fundamental state documents as the Constitution is a sign of the state's understanding of the importance of public grouping of Ukrainians to perform various functions aimed at ensuring the collective interests of society and interaction with the state. Fourth, the difference in the content of the relevant norms of the Constitutions indicates the different attitude of different political regimes to public organizations and their functional capabilities. In the future, it is possible to adjust the research to a comparative analysis of the evolution of the content of special laws on associations of citizens, their functional and organizational features and diversity in comparison with the constitutional sources of the respective years.

Keywords: non-governmental organization, Constitution, institution, state, public administration.

Надійшла до редколегії 05.04.2020 р.

